

GEDİZ

SAYI: 59 - 60

1 - Kânun : 1942

Cilt : 5

İÇİNDEKİLER

1 - İsmet İnönü'nün Millete hitabı	
2 - İnkilabımızın ana prensip-
lerinden biri olan Laiklik
ne demektir.	KAMİL AKSOY
3 - Kemalizm Hukuk Telâkkisi	ZİYA GÖKALP
4 - Şiir (Gedize)	TURAN DERTLİ
5 - Şiir (Bayrak marşı)	ŞEVKİ TOLGA
6 - Alibey camii	H. ERSOY
7 - Türkçe Dersleri Kursu	CEMÂL ONOĞUR
8 - Kitapları karıştırırken	AHMET ÖNERTÜRK

GEDİZ

İmtiyaz Sahibi
Ahmet Önertürk

Sayı : 59 1/2 cilt Teşrin/1942

AYLIK
MANİSA HALKEVİ DERGİSİ

Yazı İşleri Direktörü
Cemâl Sezgin

İsmet İnönü'nün Millete Hitabı

Aziz Vatandaşlarım !
Cumhuriyet Bayramını hepimize candan
sevgilerle kutluyorum. Dünya felâketinin
dördüncü senesinde büyük Türk Milleti, bir
çok darlığa ve çok şikâyet ettiğimiz sıkın-
tılara rağmen dinç, millî iradesi sağlam bir
halde, milletler arası âleminin saygılı göz-
leri önünde qimdik duruyor. Milletimizin
bünyesindeki kuvvet ve Memleketimizin i-
çindeki varlık, en şiddetli sıkıntıları yene-
cek kadar kudretlidirler.

Aziz Vatandaşlarım !

Her mücadelenin temeli kendimize ve
Milletimize güvenmektir. Bütün mücade-
lerin en büyük hedefi, milleti selâmete eris-
tirmektir. Bütün dikkatler millî bütünlü-
gün muhafazasına döndürülmeli, bütün sı-

kıntıların çareleri elbirliğiyle çalışmanın fe-
yizli yolunda aranmalı! Millete yapılacak
en tesirli düşmanlığın kendisine itimadı
sarsmak olduğuna bir an hatırdan çıkarma-
malıdır.
Aziz Vatandaşlarım !

Bir ateş kasırgası bütün dünyayı yakar-
ken bizim bunun ortasında vekar ve haysi-
yetle yükselmemiz, kendi kendine olan bir
tesadüf değildir. Milletin her şeyi ordusuna
vermesi ve Vatan selâmeti için her sıkın-
tıya katlanmak kabiliyetinde olması, büyük
belâya karşı başlıca teminatımızdır. Doğru
yoldan sapan soysuzların, ne kadar marifet-
li ve hiyleli olurlarsa olsunlar, eninde so-
nunda her halde yakalanacaklarına zerre ka-
dar şüphe etmeyiniz.

50327
1942

İnkilâbımızın Ana Prensiplerinden Birisi Olan LÂİKLİK NE DEMEKTİR ?

Yazan :
Avukat Kâmil Aksoy

Biliyoruz ki C. H. partisinin esas umdelerini remz eden altı oktan birisi cumhuriyetimizin layık vasfını ifade etmesidir. Bu tabirin ne demek olduğunu anlamayanlar bulunduğu gibi din ile alâka ve irtibatı kesmek şeklinde bir mana ifade ettiğini zannetmek suretile yanlış anlayanlarda bulunmaktadır. Biz bu yazımızla lâikliğin nedemek olduğunu izah etmek ilmi ve tarihi noktalardan geçirdiği safahatı mütalea etmek istiyoruz.

Lâiklik vasfı, Parti proğrımında şöyle tarif ve izah edilmiştir.

(Fırka, devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların, usullerin, ilim ve fenlerin muasır medeniyete te'min ettiği esas ve şekillere ve dünya ihtiyaçlarına göre yapılmasını ve tatbik edilmesini prensip kabul eder) din telâkkisi vicdani olduğundan fırka, din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutulmağı milletimizin mu-

Vatandaşlarımız !

Ordumuza, genç neslimizizin örneği olan evlâtlarımıza, sevgilerle ve yüreğimizin içinden gelen sarsılmaz güvenle bakıyoruz.

Pek çok kasırgaların hakkından gelmiş olan büyük bir Millet'in şuurlu ve iradeli evlâtları olarak bugünkü ve yarınki bütün sıkıntıları muhakkak aıt edeceğiz.

Cumhuriyet Bayramını hepinize, mücadele iradelerimizi yenilemiş ve tazelemiş olarak, kutluyorum.

— 2 —

asır terakkide başlıca muvaffakiyet amili görür.)

Şu tarifi hulâsa edersek: Lâiklik, itikâtı zatiye göre tecelli eden din fikirlerini, din hükümlerini dünya işlerine karıştırmayıp ondan ayırmaktır.

Buna neden büzura gördük? bu suale verilecek cevap kısa bir cümle ile ifade edilemez. Bunun sebebini etraflıca tetkik ve izah etmek lazımdır.

Malumdurki: ulusun umumi hayatında devletin yapmakla mükellef olduğu pek çok muhtelif işler vardır. Meselâ, aile kurumunu tanzim, ekonomi, endüstri, güzel sanatlar, idare ve hukuk ve adalet gibi cemiyetin umumi kültürünü teşkil eden işleri gibi. Aynı zamanda siyasi, cemiyet kurumu ve yaşayış işlerinde de hayat yapan ve yürüten öz fikirler vardır. Bütün bunlar milleti ve ferdleri medeniyet yolunda yürütür. Yine ulusun umumi hayatında bunlardan başka bir de din vardır. Din Allah tarafından konulduğu kabul ve farz edilen emir ve nehyi muntazammın hükümlerden ibarettir. Her din itikatlar dediğimiz kurallarla, usullerle ve ibadetler, ayınlar dediğimiz bu itikadlara tabi bir takım işlemelerden mürekkebtir. Din müstesna olmak üzere yukarıda saydığımız ekonomi hukuk ve siyaset ve aile kurumu ve güzel sanatlar kurumunun özü olan fikirler ulusta ihtiyaca zamana ülkünün yürüyüşüne göre tekâmül eder. teceddüt eder açılır, değişir ve bir milletin medeniyet tarihini yaparlar. Fikri dini ise: menkulâta istinat ederek yürümez, açılmaz değişmez donmuş ve durmuş birhalde cemiyetin ve hayatın eteğinden tutup yolundan alıkoymak ister. Bir millet için ise hayat, yürümek, ilerlemek, enkaz içinden

çıkıp gitmektir.

Lâikliği daha açık tarif etmek lazımgelirse şöyle ifade edebiliriz: Değişen, yenileşen ve yürüten umumi hayatla yürümiyen değişmiyen dinin alâka ve irtibatını kesmektir.

Sosyoloji ilmi bize gösteriyorki, yer yüzünde yaşayan devlet olmuş milletlerden başlayarak aşağıya doğru birliğini ve bütünlüğünü henüz başaramamış yarım milletlerde, aşiretlerde, kabilelerde ve en iptidai bir cemiyet numunesi olan vahşilerde hayat ve kültür yoklandığı zaman : Aşağıya doğru dini hakimiyetin arttığını, genişlediğini ve o insan cemiyeti için yerinde saydıran bir tazyik halinde herşey olmağa temayül ettiğini görürüz. Gerek bizim tarihimiz ve gerek birçok medeni milletlerin orta zaman tarihi karıştırılınca medeni bir irsana ait bütün hakları ve hürriyetleri gasb etmiş bir din zihniyetinin ve din müesseselerinin insanları karanlıklara sevk eden rolleri görülür. İnsanlığın uyanması dediğimiz 16 ncı asır "Rönesansı", ne kadar Avrupa milletleri on asırdan fazla kilise çanlarının insan kulaklarını sağır eden ve insan yüreklerini ölüm ve azap tevhümü içinde titreten öğütüsü altında uyudular. Çünkü siyaset olarak hayata hak m olan dini zihniyet eski medeniyetin hür, cesur ve ziyadar ilmini, irfanını ve hamlesini küfürle itham ederek ölümle mahkûm etmişti. Hristiyanlık dininin intişarından sonra Romada merkez ittihaz etmiş olan papalık hem dini hem mezhebi ve hem de dünyevi kudreti nefsinde toplamıştı. Papalık, devlet hükümdarlarının fevkinde sayılırdı. Papalar ve onların her yerde mümessil olan papazlar haiz oldukları bu nufuzla halkı taassup çemberine kısıdırıyor batıl itikatlara sevk ediyorlardı. Müsbet ve tecrübî ilimlerden lahsetmek tabii hadiselerin kanununu keşf etmek fen ve felsefe sahasında fikir beyan etmek dine muhalif sayılıyordu. ilim ve felsefe tarihinde (İskolâstik) tabiri meşhurdur. 16 ncı asra kadar süren kilise hakimiyeti insanlığın eski hür düşünüşünü yasak ettiği için din kitaplarının

başlıca esasları ile te'lifî mümkün addedilen aristo felsefesi, tek düşünme ve anlama yolu olarak kabul edilmiş ve aristo tek üstad olduğundan dalayı bütün ilim ve irfan alemi onun çırakları menzelesine endirilmiş ve mektep manasına sikol dan sikolâstik tabiri çıkmıştı. Aristo felsefesine muhalif fikir beyanı yasak idi. meşhur riyaziyeci alim Galile cisimlerin sukutu hakkında tecrübe kanunu keşf ettiğini ortaya addığından papa tarafından işkenceye mahkûm edilmişti.

Çünkü bu tecrübe ve keşif aristo felsefesine muhalifti. Hristiyanlığın Asya ve Afrikaya hücumları, ehlihalip muhârebeleri papaların halka telkin ettiği taassup mahsulü ve onların nüfuz ve emirleri tahtında idi. Bu hücum medeniyete hücumdu. Vicdanın vicdanla boğuşması idi Papalar incilin hükümlerinden uzaklaşarak arzularına göre hareket ediyorlardı. Allahın vekili ve layuhti olduklarını iddia ediyorlar ve inandırmıyorlardı. Ve bu nüfuz ve hakimiyet devam ettikçe insan hürriyeti vicdana serbesti fikre malik sayılmıyordu.

İşte bu zamanlarda papalık nüfuzunu kıran, ölüm ve azab sadalarını terennüm eden kiliselerinin çanlarına ot dıkayan bir adam çıkmıştı. Bu adam Alman saksonyasında yetişen (Lüter) isminde bir papasdır. Lüter din tarihinde mühim bir simadır. Hristiyanlıkta önemli değişiklikler yapmıştır.

Rönesans devrinin başlangıç ve inkişafında başlıca amildir. Avrupayı adam eden islahat, Lüterin hamleleri cesareti kazandığı zaferle kuvvet bulmuştur. Mevzuumuza temas etmesi itibarile Lüter ve faaliyeti hakkında biraz izahat verelim.

— Devamı Var —

— 3 —

Kemalizmin Hukuk Telâkkisi

Yazan :
Ziya Gökalp

Bu kelime Atatürk rejiminin bir remzidir. Her rejimin bir remzi ve bir hukuk telâkkisi mevcuttur. Faşizm nasyonal sosyalizmin birer hukuk telâkkileri vardır. Kemalizimde Türk İhtilal ve inkılabının bir ifadesidir. Kemalizmin ana hatları bu gün tesbit edilmiş bulunmaktadır. Bu esaslar 19/Mayıs/1919 tarihinden beri muttariit bir ilerleme ile hayatın bir ifadesi olarak yürümüştür.

Kemalizmin Hukuk telâkkisine göre hukuk dogmatik bir kaide değildir. Balki Cemiyetin ve Milletin ihtiyacına tekabül eden ve cemiyetle beraber değişen şeyi bir varlıktır. Tabir diğerle hukuk cemiyeti yaratmaz cemiyet ve millet hukuku yaratır ve yasatır. Bu itibarla kemalizm ilâhi hukuku teokrasiyi şiddetle red eder. Yazılı ve mektup hukukada tapmaz. Hukuk nihayet cemiyetin ve milletin vicdanında meknuz bir kaidedir ki esas olan cemiyet ve millettir. Hukuk cemiyete tabi bir zabıta kaidesidir. Yine kemalizme göre cemiyet ve millet bir bütündür. Her kes müsavı surette cemiyetin azasıdır. Bu hukuk telâkkisi ruhbanlığı red ettiği kadar kast (Sınıf usulüne müstenit) aristokrasiyide aynı şiddetle red eder. Bunu halkçılıkla ifade etmiştir.

Kemalizm devlet ile ferdi yekdiglerine karşı müstakil bir varlık olarak değil belki bir birini ikmal eden iki mühim unsur olarak kabul etmiştir. Liberalizmde olduğu gibi ferdi esas tutup devleti inkâr etmemiştir. Sosyalizmde olduğu gibi cami'ayı esas tutup ferdi inkâr etmemiştir. Kemalizme göre fert takati ve vusatı nisbetinde fikrile bedenile sermayesile çalışır yapabildiğini serbestce yapar fakat iktidarı kâfi gelmezse ferdin yetişemediği cemiyetin inkişafı için İhtisam ve mühim olan diğer hizmet ve vazifeleri de devlet yapar ki bundan kendisine mahsus Devletçilik kaidesini çıkarmıştır.

Bu hukuk telâkkisine göre devlet huriyetleri gasbetmez inzibatlı olarak huriyetleri muhafaza eder ve verimli olarak çalıştırır. Meselâ Medeni Hukuk ile evlenmeyi tarafların serbertce iradelerinin birleşmesi şeklinde tanzim ettiği halde boşanmayı tarafların serbest rızalarına bırakmamıştır. Zira evlenmekle aile namı altında malı ile çocukları ile vazife ve hakları ile müstakil bir varlık teşekkül etmiştir. Burada söz ve karar tarafların değil cemiyetin yahut onu temsil eden kazai kudretindir.

Ticaret Hukukunda ve Borçlar hukukunda mübadeleyi akitlerin rızalarının serbestce ızhâr ve talâhukunda gördüğü halde cemiyetin iktisadi bünyesini tahrip edecek olan ihtikarı şiddetle men etmek için Devlet işe müdahale ederek cemiyetin bir müdafii olan ceza kanununu tahrik etmiştir. Ve cezai tehdit altına almıştır. Bizzat iktisadi spekülasyonlara karşı gelmek için iktisadi tedbirler almış buğday, gaz, benzin, yağ, pamuk, ve yün gibi halkın ve milli müdafaaın esas ihtiyacını teşkil eden maddelere el koymuştur. Milli koruma kanunu bunu teyit eden büyük bir abidedir.

Kemalizmin hukuk ve iktisat telâkkisi muasır esaslardan ilham almakla beraber taklitçi değildir. Milli bünyeye uygunluk esas kaidesidir. Bütün kavanini adliye ve idarenin Avrupa hukukundan iktibas edilmiş olmakla beraber milli bünyemizin istilzam ettiği tadilleri yapmak da hiç bir günlük çekmemekteyiz. Aradan henüz rubu asırlık bir zaman geçmediği halde yapılan tadiller vâzi kannun vaz ettiği kaideleri milli hayata uydurmak gayret ve ısrarının bir neticesidir. Bu hukuk telâkkisi hiç bir doktrinden mülhem değildir. Onun en büyük ilham kaynağı kendi ihtiyaçları ve zaruretleridir. Bunun en büyük misalini ilk teşkilatı esasîye kanunumuzun tedvininde görürüz. Kemalizimde hukuk telâkkisi Milli bir Hüviyet taşıyıcı hiç bir zaman enternasyonal bir mahiyet arz etmez. Bey-

nel milelcilik bu rejimin doğuşuna ve yürüyüşüne tamamen yabancıdır. Umumi mana da siyasetde hukukun bir şubesi olarak düşünülürse rejimin harici ve içtimai siyasetide baştan sonuna kadar Millidir. Bu kemalizmin Milliyetçilik akidesinin bir neticesidir. Hukuk telâkkisi Milli olduğu kadar bunu tatbik edecek hakimde Milli bir uzviyettir. Cumhuriyetin hakimi rejimin esasî olan Cumhuriyetçilik fikrine mugayir bir telâkkiyi kabulden imtina ile mükellef olduğu kadar Milli Emniyet ve Milli bünye ile alakadar kanunların tatbikinde milli hassasiyeti yükseltir. Hakimin hadiseyi takdirde esas olan vicdanı milli vicdandır. Onun için hakim bir hiyaneti vataniye cürmü karşısında duyduğu ıstırapı bir ihtikar davasında da aynı şiddetle his eder.

Şimdi sadede rucu ederek ilk teşkilatı esasîye kanunun vaz'ı sebep ve şartlarını kısaca tahlil edelim. Sevr muahedesiyle Türk devleti sona erdiği bir zamanda onu imza eden hükümet varlık iddia etmekte idi. Mustafa Kemal (Atatürk) Türk milletinin şerefli mazisine güvenerek millet ile beraber çalışmak için 19/Mayıs 919 da Samsuna çıktı saraya ait olan ünü formasını da red ederek millet neferliğine yükseldi ve milletin baş buğlunun deruhte etti. O zamanın hükümeti bu hareketi eşkiyalık ve isyan olarak tavsif edip failini gıyaben idama mahkûm etti. Eski hukukculardan birisile bu hareketi o zamanki kanuni esasîye mugayir bulduğunu ilan etti. İşte bu telâkki milli bir hüviyet taşımayan bir hükümetin ve müsbet ilimden uzak kalan eski bir cemiyetin hukuk telâkkisidir.

Türk cemiyeti Türk milleti bu telâkkiyi kabul etmiyerek idamına karar verilen kurtarıcı kendisine başbuğ yaptı. Milli murahhasalarını toplayarak Sivas kongresini teşkil edip millet meclisinin ilk nümunesini orada verdi ve milli hakimiyetini oradan ilan etti. Bu hadise Türk milletinin hukuk telâkkisini ve devlet kuruculuk vasfını ifade eder. Esasen bütün tarih Türk mil-

letin içinden bir şef çıkararak onun emri altında kendi kendisini idareye muktedit olduğu hakkında büyük misallerle doludur. Bu hukuk telâkkisi milletin maşeri vicdanında meknû cibilli ve ırkı bir hasletidir ve her ırktan üstün bir imtiyazını teşkil eder.

Nihayet Ankarayı kendisine merkez yaparak millet vekillerini orada toplayıp ilk teşkilat kanununu orada vaz etmiştir. Hadisenin karakteristik vasfı bu ilk teşkilatı esasîye kanunu hiç bir milletin mevzuatını taklit ve iktibas etmeden kendi ihtiyacına göre vaz etmiş olmasıdır. Bu kanuna göre kuvve-i teşriye yani meclis milletin bütün mukaddde ratından mes'uldur. İcrai kuvvette teşri kuvvetinin içinden seçilen vekiller vasıtasile temsil olunur. ve her an teşrii kuvvetin mürakabesi altındadır. Devlet ve ordunun mümessili teşrii kuvvetin reisi olan meclis reisidir. Yani teşri icra kuvveti siyasi askeri kudret Büyük Millet Meclisinde tam olarak toplanmış bulunuyor. Bu kadar muazzam bir kuvvete sahip bir meclise ne Fransız inkılabında ve nede diğer milletlerin tarihinde tesaduf edilemez bu yalnız Türk ihtilal ve inkılap fikrinin mahsulü ve Türk hukuk telâkkisinin ırkı ve milli anlayışıdır.

Ebedî şef Atatürk hakimiyeti millîye esasına müstenit inkılâpçı hukuk telâkkisini Ankara Hukuk Fakültesini açarlarken belîğ bir lisanla ızhâr buyurmuşlar ve müessesenin açılışında duydukları hazza hiç bir teşebbüsde duymadım demek suretiyle millet ve ilim önünde eğilmişlerdir.

Netice : Türk Hukuk telâkkisi halkın devletçi inkılâpçı milli bir hukuk sistemine tekabül eder.

Ziya Gökalp

5032
1919
Hediye: Tarihî Tarihî Tarihî, 2024

GEDİZ'e

Ayrıldım bağından güzel elinden
Halimi gelipte sormadın gediz
Yara aldım hayırsız yarin dilinden
Açılan yaramı sarmadın gediz

*
**

Sineme tığ çeken kara kaşını
Dertlere salmıştı garip başımı
Gözlerimden akan kanlı yaşımı
İnsafa gelipte silmedin gediz

*
**

Bilirim akarsın yar diyarından
Kan ağlar bülbüller ahı zarımdan
Gurbet ele düştüm aşkın narından
Derdime bir derman bulmadın gediz

*
**

Dertli dert elinden sarardı soldu
Diyarında başını dertlere saldı
Bu ellerde fakir kimsesiz kaldı
Dertlerimle hem dert olmadın gediz

Turan Dertli

Bayrak Marşı

Köyü, Şehri, dağları kanla yağrul-
muş toprak
Tarihi zaferlerle süslenmiş yap-
rak, yaprak
Ecdat kanından rengi Ecdat ruhu
gibi ak
Ay yıldızla göklerde dalgalanır
al bayrak

*
**

Hürriyet her taşının her zerresin-
de vardır
İstiklâl Türk kanından doğmuş
olana vardır
Dünya Türkün ruhunu alamaz çünkü
dardır
Sönmez bir alev gibi çalkalanır
al bayrak

*
**

Türküm diye gururlan dünyaya gül
arkadaş
Coş, saldır varlığınla, tarihten
tarihe taş
Daima bulacaksın seni sevkeden bir
baş
Zafer şarkılarından Türkü tanır
al bayrak

ŞEVKİ TOLGA

Manisa Antikite Derlemelerinden :

ALİ BEY CAMİİ VE Timur Taş Paşa Oğlu Alibey

Yazan :
Halit Ersoy

Bu cami tarih itibarile Ulu cami den
sonra gelir. Manisanın Çarşı mahallosinde-
dir. Caminin kapusu üzerinde dört satır
üzerine sülüs yazı ile hak edilmiş kitabe

hem caminin bina olunduğu tarihi ve hem
de sonradan yapılan ilâve ve tamirat sene-
lerini göstermektedir.

Kitabe şudur:

Bena hazel camia velimârete alibey bin timur taş bademâ tekaade an vezareti

*Essultan murat bin mehmet han filbeledi sene 831 felem yeteyesser ikametel cu -
mati fihi ilâ en ca'e*

*Min ebna'ihî haydar çelebi feekameha fihi sene 975 sümme tevella minhüm Cafer
Çelebi vesea fi*

*Tamirihi va termimihi feceddede sakfehu ve ru zena tehülfevkaniye vettahtaniye
veimakfel ve etemme*

Minberuhu ve minarehu vezinetehu ala ma yera fi hazettarihi bifadlillahi taala 978

Cami birçok defalar tamir görmüş ol-
duğundan eski binadan hemen eser kalma-
mıştır. Tahta tavanlı olan caminin minberi
adidir. Mihrap eski tarzını muhafaza edi-
yor. Cami meşhur ümeradan demir taş pa-
şanın oğlu Alibeyin Manisada mütekaiden
ikameti esnasında ve 831 H. 1427 M. sene-
sinde mescit olarak yapılmış ve vakfiyesi
de aynı sene içinde tertip edilmiştir.

Alibey; camiine Manisada İshak bey ha-
nını vakfederek mütevelliliğine de Demirbey
diye meşhur olan Hızırbey bin İsmaili ta-
yin ediyor. Vakfiyesi İstanbul evkafında
müceddet Anadolu; beşinci defter S. 137

Bu mescit Ali beyin torunlarından Hay-
dar çelebi tarafından 975 H. 1567 M. ta-
rihinde camiye tahvil edilmiştir. Ve yine
bu aileden olan Cafer çelebi 978 H. 1570
M. tarihinde mescidi tamir ve tevsi edüp
minber ve minare ve sairede ilâve etmek
suretile büyük bir cami haline sokmuş -
tur.

Ali bey; Kara Ali bey oğlu Demirtaş
paşanın oğludur. Ceddi kara Ali bey here-
ke fatihidir. Kalo limmi adasını rumlardan
zapteden bu kara Alibey olup sonradan a-
daya emirali — imralı ismi verilmiştir.
Kara Ali beyin babası Aykut alp da Gazi
Osman beyin silâh arkadaşlarındandı.

Kara Alibeyin oğlu Demirtaş paşa Osmanlı Devletinin teessüsü zamanında mühim hizmetlerde bulunmuş; Ankara muharebesinde esir düşmüş ve Yıldırım Bayazıtın şehzadeleri arasındaki mücadelelerde İsa Çelebi tarafında bulunmuştur.

Mehmet Çelebi biraderi İsayı Ulubat muharebesinde mağlup edince Demirtaş paşa kaçarken Rikaptarı olan şahıs tarafından yaralanmıştır.

Baş taşında

Kalennebiyyü aleyhisselamü eddünya evvelüha bükâün ve evsatüha ginaün ve ahirüha fenaün

Velahiretü evvelüha bakaün ve evsetüha ginaün ve ahirüha likaün sadakannebiyyülmuharrarü

Ayak taşında

Tavüffiye fi şehri ramazanilmüazzami lisenetü sitte ve semani miyetin hicriyyetin hilaliyyetin nebeviyye

Haza kabülmerhumi essaidi eşşehidi melekül Ümer ai Timur toş bin Ali bey

Demirtaş paşanın; Umur; Oruç; Ali; Yahşi; isimlerinde dört oğlu vardır.

Alibey Yıldırım Bayazıt zamanında diğer kardeşleriyle beraber ümeradan idi. Ankara muharebesinde Alibey babasile beraber esir düşmüş ve kardeşlerinden biri olan Yahşi beyde şehit olmuştur. Yahşi bey 777 H. 1375 M. senesinde zaptedilen Niş kalesinin fethinde pek büyük amil olmuştur.

Alibey Çelebi Mehmet zamanındaki Bedrettini Şimavi isyanında saruhan ve Aydın Valiliğine tayin edilerek Bedrettin halifesi Bıralıca Mustafa üzerine sevk edilmişse de muvaffak olmayarak güclükle Manisaya kaçmış ve Hammer tercemesi C. 2 S 124 Alibey ikinci sultan Murat zamanında vezir olmuştur.

Düzme Mustafa denilen; Şehzade Mus-

- 8 -

findan yaralanmıştır.

Demirtaş paşa; Çelebi Mehmet ordusu tarafından elde edilerek yaralı olduğu halde Çelebinin yanına getirilmiş ve katlonulmuştur; vefatı 806 H. 1403 M. senesinde dir.

Demirtaş paşanın kabri Bursadadır ve kabir kitabesi şudur:

tafa vakasında Alibey ve biraderleri Umur ve Oruç beyler genç hükümdarın maiyetinde bulunmuşlar ve saltanatı tehlikede olan Murat üç kardeşe vezirlik vermiştir. Hayrullah efendi tarihli alibeyi sadettin alipaşa diye zikrediyor D. 7 S 39 ve 52

İkinci sultan Murat amcası Mustafa Çelebi ve kendisine isyan eden kardeşi Mustafa Çelebi isyanlarını basdırıp Bolu taraflarına kadar sokulan Kastamonu hükümdarı Candar oğlu İsfendiyar beye galebe ederek hükümetini kuvvetlendirdikten sonra kendisine temini hükümet eden ümerasını birer birer başından atmağa başladığı sırada ali beyi de saruhan valiliği ile yanından uzaklaştırmış ve kardeşlerini de birer tarafa atmıştır. 828 H. 1424 M. bu meydana umur beyi sefaretle ger miyan oğlu

ikinci yakup beye gönderdi. Oruç beye beyler beylik vererek yanından uzaklaştırdı; Yörük paşayı amasyaya gönderdi; sonra da bir desise ile en kıymetli veziri tokatlı haçı ıvaz paşanın gözlerine mil çektirdi.

Cami kitabesinde Ali beyin vezirlikten tekaüt edildikten sonra camii yaptığı görülmektedir

Sicili Osmani; Ali beyin vefatını 83 OH 1426 M. senesinde gösteriyor sada sicili Osmani C. 3 S. 493 cami kitabanesine nazaren o tarihte berhayat olduğu anlaşılır.

Ali bey ya 831 veya daha sonra vefat etmiştir.

Ali beyin 860 H. 1455 M. senesinde vefat eden Ahmet Çelebi ismindeki oğlu Bursada büyük babası Demirtaş'ın kabrinin sağ tarafında mefundur. Ali beyin biraderi Oruç beyin Ali Çelebi ve efleme hatun isimlerindeki çocukları da burada mefundur. (I)

Ali bey cami diye anılan bu mabet; mimari kıymeti itibarile değilse de Manisadaki eski eserler sırasında kıdemi bakımından tetkike değer bir mevzudur. Ulu caminin kuzey batısında Karahisar mahallesinde bir sathı mail üzerine yapılmıştır.

Bu camii hieri 821 VE milâdi 1427 tarihinde Osmanlı emirlerinden timurtaş paşanın oğlu Ali bey namına mescit olarak inşa edildiği sebepten camia bugün ilk banisinin adına nisbetle (Alibey) camii denilmektedir.

Evkaf dairesinde fıkra şeklinde gördüğüm vakfiye kayıtlarına nazaran camiye tahsis edilen gelir kaynakları şunlardır. Civar köylerde bir takım bağlar han önünde bezzaz dükkânı akköy denilen karyenin ta-

(1) Anadolu kitabeleri İsmail Hakkı C.2 S 76. 77; 78; 79. 62; 63

mamı Manisada bağ ve bahçeler...

Bunlardan hasıl olacak gelirin de nerelelere sarfedileceği şöyle tasrih ediliyor. Timurtaş beyin zaviyesine; gelen misafirlere ve muhtaçlara; bunlara hizmet eden insanlara sarfolunacaktır. Timurtaş beyin o zaman paşa olmadığı anlaşılıyor. Zaviyesinin nerede bulunduğunu da ayrı bir tetkik mevzuudur.

2- Cami yokuşta inşa edilmiştir. Şimale açılan bahçe kapısından girilince geniş bir avlu göze çarpar. Eskiden bu bahçede altı tane medrese odası olduğu anlaşılıyor. Şimdi yıkılmıştır. Daha eskiden gene avlunun garbında medrese odaları bulunmakta imiş caminin sayfiyesine geniş ve iki tarafı taş merdivenlerden çıkmıştır. Sayfiye murabba şeklinde tuğlalarla döşenmiştir. Bunun çatısı ahşaptır. Ve büyük kahn ağaç direkleri üzerine müstenittir. Çatıda tavan yoktur.

Burada caminin cümle kapısı ve iki tarafından mütenazır küçük pencereler görülür. Yukarıda yazılmış olan kapının başındaki taş kitabedeki sülüs kırmacı girift yazının tercümesi şudur. (Bu cami ve imareti timur taş paşa oğlu Ali bey 821 tarihinde vezirlikten tekaüde sevk edildiği zaman yaptırmıştır torunu Haydar Çelebi tarafından bir kısmı ikmal edilerek ilk cuma namazı onun zamanında 975 tarihinde eda edilmiştir. Ondan sonra kardeşi Cafer Çelebi tarafından diğer bir kısmı tamamlanarak aynı zamanda tamir ve termim edilmiş mahfel minber ve minare tahtanı, fevkani sakaf müceddeden 978 de inşa olunmuştur.)

Şu kitabeye göre Ali bey caminin önce basit bir mescit şeklinde yapıldığı ve

- 9 -

hatta ikmâl edilmediği sonradan cami şekline tahvil olunduğu anlaşıyor. Bugün gör-
düğümüz minber minare sayfiyenin çatısı
epey zaman sonra yapılmış şeylerdir.

Kapıdan girince mahfelin altından ge-
çilir. Camiin içi müstatil şeklinde bir ar-
sadır. Yalnız bu mustkil mihrabın bulun-
duğu orta kısmı ileriye çıkmış ayrıca mu-
rabba şeklinde bir bölmedir bu kısmın ilk
mescit olarak kullanılan parça olduğu ko-
layca tahmin edilebilir. Camiin kubbesi
yoktur tavanı vardır yan duvarlarda büyük
kemerler görünür pencekeler Türk tarzı al-
çı ile bölünmüş muntazam şekilli camlar-
dan teşkil olunmuştur. Mihrabın iki tara-
fındaki pencerelerin camları renkli kıymet-
lidir. Bu camların altında cam içine sarı
renkle işlenmiş noktalı kısımlar kırık ol-
duğu cihetle okunamıyan şu (Hidayet ...
dindi tarih — güzel düşünce ha ... rökallah)
1164. Türkçe iki mısra ve imalleri

lallahil feta ha

D binti Ali bey

Bin Timür taş fi şehri

Taşın biçimi ve yazının delâleti ile bu
mezar taşının Ali beyin kızına ait olduğu
anlaşıyor isede adı okunamamıştır. (2)

(2) Manisa tarihi Çağatay Uluçay S. 93,
94, 95 ve 87.

(Arkası Var)

tarihi olan 1164 rakamı bulunmakta-
dır. Sade mihrabın kabartma tezyinatı ke-
narlarını tahdit eden çiçek pervazları hoş-
tur.

Camiin garp duvarında ve mezarlığa
karşı dış tarafta yerden iki metre kadar
yükseklikte kısmen sıva dışında bırakılmış
mermerden bir geyik veyahut öküz başı
vardır bu unsur bizans veyahut romalılara
ait bir heykel veya kabartmadan alınmış
olabilir. Esasen eski eserlerde sütun saçak
kaide başlık ve saire gibi yabancı malzeme
mebzulen kullanılmıştır. Yalnız böyle bir
unsurun duvara belli olarnk tarzda ne mak-
satla konulduğu düşünülmeye değer;

Camiin garp ciheti bahçe duvarı ile tah-
dit edilmiş eski bir mezarlıktır. Buradan
bazı eski mezar taşları bugün müzeye kal-
dırılmıştır. Bu taşlardan birinin üzerinde
yazı pek basit ve eski tiptir.

Manisada Maarif Çalışmaları:

Türkçe Dersleri Kursu

Yazan :

Cemal Onoğur

(Geçen Sayıdan Devam)

IV. Bundan sora kelimenin yazılmasına geçi-
lerek, yazma hareketi hayali kazandırılır. Yazmada
sıra ile, büyük adale hareketlerinden küçüğe doğ-
ru bir gidiş kovalanır. Bunun için; önce havada
yazma, sonra parmakla masa üzerine yazma, en
sonra da defterlere yazma yollarından geçirilmesi
faydalıdır. Çocukların kaç kez havada sıra üzerine
ve ekzey defterlerine yazacaklarını kelimenin zor-
luğu belirtir. Ve gerektiği zaman, tekrarların sı-
kıcı olmaması için, işin oyun haline getirilmesi
çok yerinde olur. Meselâ, tren kelimesinin ekzeyi
için bir arkadaşın baş vurduğu şu yol ne kadar
güzelidir: Öğretmen çocuklara (tren ne yaparsa
kısaca yazın) diyor ve söylediğini daha iyi anlat-
mak için (tren yürüdü, tren tünelden geçti...) mi-
sallerini veriyor. Bundan sonra çocuklar kendi
kendilerine düşünüp vazıyorlar: (Tren durdu,
tren düdüğü çaldı tren köprüden geçti tren istas-
yana geldi, tren kalktı...) Böylece derste çocuklar
hem yaratıcılığa sevk edilmiş ve hem de tren ke-
limesi bol bol tekrarlanarak öğretilmiştir. Öğret-
menin kelimenin zorluğuna ve sınıfın seviyesine
göre, bir kelimeyi kimi üç dört kez yazdırmağı
yeter bulması mümkün olduğu gibi, kelimenin
altı yedi kez de yukarıdaki misalde olduğu gibi
ve çok başka yollar da bulunarak yazılması müm-
kün ve faydalıdır.

Program en az üç kez yazmanın gerekli ol-
duğunu saptamıştır (He yeni öğretilen kelime en
aşağı üç defa yazılmalıdır. Program: Sayfa 76)

Bu yollardan geçildikten sonra kelimenin ka-
zanılmış olduğunu kabul edebiliriz. Son olarak
kelime, (kelime defteri) ne geçirilir. Böylece bir
kelimenin kazanılması bitmiş olur. Diğer kelime-
lerde bu yollardan sıra ile birer birer, veya iki

üç kelime küçük cümleler halinde ele alınır ve
her kavranan kelime, (kelime deiterine) geçirilir.

Yukarıda bir kelimenin klîşesini kavratmak i-
çin yürünecek yolun, türlü bölümleri ile saptan-
masına çalışılmıştır. Bu saptamada, daha önce in-
celediğimiz (kelime klîşelerini kazandırmada beş
esasın) daima göz önünde bulundurulduğu açıkça
görülmektedir,

Bu işleme yolunun nihayet bir fikir vermek
için saptanmış bulunduğunu, her sınıfta olduğu
gibi tatbik edilmesinin öğretimi şematizme götü-
receğini ve bunun yaratıcılığın ölümü demek o-
lacağını, hemen işaret etmek yerinde olur.

Eski pedagoji ve eski okul dersleri klîşeler ha-
line irca ederek, onları kalıplaştırmağı, bir takım
naslar haline getirmeğı kendine iş edinmiş ve ba-
şarının biricik sırrını, uzun müddet bu yolda a-
ramıştır. Üstünkörü bir görüşle bu tarzın kolaylı-
ğı ve çekiciliği de açıktır. Yeni pedagoji ve yeni
okulda derslerin işlenmesinde, o kadar büyük ay-
rılıklar ortaya çıkar ki bunlara bakarak, hemen
dersler için klîşelerin kalıpların hiç bir zaman
saptanamıyacağı da düşünülebilir. Meselâ, bir ko-
nunun işlenmesinde müessir olan şu ayrılıkları
gözden geçirirsek bunu daha iyi görebiliriz

(Faaliyette bulunanların, yani talebenin ruhi
durumu, zekâ, fikri inkişaf seviyesi, o andaki iş
kavrayışı, bedeni yapılışı, alakadar iş tekniğinde
erişilen hakimiyet derecesi başta gelir. Daha son-
ra faaliyette bulunanlar bir grup veya bütün sı-
nıf olursa bu amiller, daha mürekkepleşir. Keza
öğretmende bazı ahvalde faaliyet vetiresinin seyri
üzerinde müessir olur. Bu noktada muallimlerin
her birinin ferdiyetindeki tenevvü ve farkları da
düşünecek olursak bu iş, ne kadar umumî ol-
maktan çıkar. Bu şahsi tesirlerden ve farklardan

başka mevzuun farklı bir amil oluşunu da hesaba katmalıyız. Filhakika her mevzu, kendi bünyesine uygun olan bir işleme ister. Muayyen bir mektep mevzuunu talebeye muhtelif şekillerle arz edilebileceği düşünülünce, meselâ bilvasita hakikat sahasında olduğu gibi, ham madde olarak gösterilmesi veya bir kitabın müellifi tarafından veya muallim tarafından işlenerek verilmesi gibi faaliyet ve iş imkânlarının sayısının daha çok artmış olduğu görülür. Nihayet her iş ve faaliyet vetiresinin, mekân, zaman, zuhurat gibi değişen amillere göre bir başkalık arzedeceği... İş esaslarına uygun öğretim usulleri kitabı, Hıfzırrahman Raşit Öymen)

Bütün bunlar düşünülünce okulun herhangi bir dersi için belli şekiller saptamanın imkânsız olduğu sonucuna varılır. Fakat, şemalara körü körüne bağlanmamak ve konunun bünyesine, öğrencilerin durumuna, öğretmenin şahsiyetine, el altında bulunan araç ve nihayet amaca göre değişebilmek kaydıyla, belli dersler üzerinde, belli tipik çalışmaları saptamak ve bunlar üzerinde durmak ve düşünmek te öğretime yol gösterme bakımından, bizim için gerekli olacak ve bize kolaylıklar getirecektir.

Bu düşünceler ile gerek bu bölümde, gerek bundan sonraki bölümlerde verilecek işleme yolları ile onlara uygun yaşanmış tipik ders örnekleri, yeni öğretim tekniğine uyularak ve ilkökul programımızın ortaya attığı esasların çizdiği çerçevede içinde, bir denemeden daha ileri tutulmalıdır. Bunlar, belli sınıflarda, belli şartlar içinde, başarı ile tatbik edilmiş örneklerdir ki bu işin işçilerine ancak bir fikir vermek, onlara derslerinde bir yardımda bulunabilmek için ortaya atılmışlardır, bundan ileri bir iddiaları ve değerleri yoktur.

3. Örnekler:

Şimdi yukarıda verilen metotlara uygun işlenmiş bir ders örneği üzerinde duralım:

Dersin planı (I)

Konu: •Klişe kazandırma,

(Misafir, eğlence, körebe, uçurtma kelimeleri)

— 12 —

İşleme :

- 1 — Misafir kelimesinin anlamı üzerinde durulması;
- 2 — Kelimenin tahtaya yazılması. ve çocukların dikkatlerinin bu yazılışa çekilmesi;
- 3 — Kelimenin açık olarak söylenmesi, tekrarlar;
- 4 — Kelimenin yazılması: sıra ile: Havada, sıra üzerine, ekzey defterlerine;
- 5 — Kelime defterlerine geçirilmesi;
- 6 — Eğlence, körebe, uçurtma kelimelerinin aynı yollardan birer birer ele alınarak işlenmesi.

Dersin kısa bir tutulması :

Bir evvelki hayat bilgisi dersindeki misafir gitme ve misafir gelme hatırlandı. Sınıfın isteği üzerine küçük Ayşe'nin nasıl misafircik oynadığı kendisine anlatıldı. Sınıf misafir kelimesini yazmağı öğrenmeğe karar verdi. Birkaç çocuk biz biliyoruz dediler, öğretmen (Evet biliyorsunuz fakat biz şimdi hep beraber daha iyi öğreneceğiz, hiç ahlımızdan çıkmıyacak) (Önce ben onu tahtaya yazayım siz nasıl yazdığını dikkatle bakın) dedi. Kelimeyi yavaş yavaş tahtaya yazdı, bu iş bitince çocuklara buna dikkatle bakmaları ve sonra gözlerini kapıyarak kelimeyi gözlerinin önüne getirmeleri söylendi. Öğretmen misafiri yüksek sesle okudu, bir daha tekrarladı; çocukların bir kaç da öğretmenle tekrarlamışlardı, üçüncü tekrar hep beraber yapıldı. Sonra, birkaç çocuğa söylendi, bir çocuk hep misafir diyordu, öğretmen çocuğa gayet yavaş ve açık (i) harfini söyledi, çocuk tekrarladı, sonra (mi) sesi üzerinde durdu, nihayet misafiri o da doğru söyledi. (Şimdi artık yazalım) dendi, çocuklar önce havada yazdılar, bu hep beraber ve kolun bütün hareketiyle yapıldı, öğretmen çocuklardan birinin yazmasına bütün sınıfın dikkatini çekti (haydi parmakla sıramızın üzerine yazalım) dedi. Kelime sıra üzerine de yazıldı. (Defterlerimize yazalım) kararı üzerine bütün çocuklar kalemlerine sarıldılar ve kelimeyi ekzey defterleri.

(I) Bu plan ikinci sınıftan (Evimiz ve ailemiz) ünite planından alınmıştır.

ne yazdılar. Öğretmen (Misafir ne yaparsa onları da düşünerek yazın misafir geldi, misafir oturdu gibi) dedi, çocuklar yazmağı başladılar (Misafir yemek yedi, misafir uyudu, misafir merdivenden düştü güldü, masal anlattı,...) birkaç çocuk yazdıklarını okudu. Misafir kelimesi artık öğrenilmişti. Klişe kelime defterlerine dikkatle geçirildi. Bundan sonra diğer kelimeler ele alınarak işlendi.

4 Kontrol çalışmaları:

İmlâ derslerinde klişe kavratma çalışmaları yapılırken, öğretilmiş olan kelimelerin, unutulup unutulmadıklarını kontrol etmekte lazımdır. Çünkü, denemeler göstermiştir ki bes esasa göre en iyi bir şekilde hareket edildiği hallerde bile, çocuklar zaman zaman bu öğrendikleri klişeleri kaybediyorlar. Bu en çok, bir takım kelimeler ve kimi çocuklar için çok olmaktadır. Bundan ötürü iyi bir imlâ öğretiminde, klişe kazandırma çalışmaları yanında, bir de kontrol çalışmalarına yer ve değer verilmelidir.

Kelime klişelerini kontrol için elimizde iki vasıta vardır.

Serbest tahrir ile kontrol,

Dikte ile kontrol.

Serbest tahrir ile kontrol:

Serbest tahrir kelimelerinin gerek mefhum, gerek klişe bakımından kontrol için en iyi bir yoldur serbest tahrir ile kontrol için:

Çocukların yazdığı bir serbest tahrir ödevi üzerinde, imlâ bakımından çalışılır. Ve zaman zaman öğretmen, hayat bilgisi konuları ile ilgili ödevlerin yazılmasını ister. Bu halde en çok üzerinde durulmuş kelimelerin kontrolü, kolaylaşmış olur. Çünkü, çocuklar konuyu yazarken, en çok evvelce o konu münasebetiyle öğretilmiş olan kelimeleri kullanırlar.

Yazılan ödevler incelenir, görülen, yanlış kelimeler, eskisi görülmiyecek şekilde, üzerine doğru yazılarak hemen düzeltilir ve sınıfın yaptığı genel yanlışları, öğretmen defterine yazar. Bu kelimeler ya eskiden klişesi öğretilmişti halde, bütün sınıfça veya sınıfın çoğu tarafından unutulmuş kelimelerdir. Veya yeni ve çocukların çok kullandıkları ve çoğunun yanlış yazdığı, henüz üzerinde ça-

lışılmamış kelimelerdir. Her iki halde de, bu kelimeler en yakın bir imlâ dersinde ele alınır ve yeniden işlenir.

Dikte ile kontrol:

Dikte ile kontrol daha pilanlı bir yoldur. Bunda öğretmen, kontrol etmek istediği, belli kelimeleri ele alarak, bunların unutulup unutulmadıklarını, kolayca anlıyabilir. Bunun için:

Kontrol edilmesi istenilen kelimeleri içinde bulunduran, bir parça hazırlanır ve bir derste bu çocuklara söylenerek yazdırılır. Bu yazılan ödevler toplanır.

Öğretmen bunları kendisi birer birer inceler, bu sırada iki türlü yanlışla karşılaşılabilir.

1 — Belli bir kelimeyi, bütün sınıf veya sınıfın çoğu yanlış yazmıştır,

2 — Her çocuk avrı ayrı kimi kelimeleri, yanlış yazmıştır.

Birinci bölüme giren ve genel olan yanlışları, öğretmen defterine geçirir ve gelecek bir imlâ dersinde bunları birer birer ele alarak yeniden işler.

İkinci bölüme giren ayrı ayrı yapılmış olanyanlışlar, ödev kâğıtlarının altına yazılır, çocuktan, bunları kendi kendine temrin etmesi istenir. Öyle yanlışlar vardır ki onları belli çocuklar, bir çok kez düzeltilmişti halde bile, yanlış yazarlar. Bu durumda, bu kelimeler o çocuğun kelime defterinin (Zor kelimeler) için ayrılacak bölümüne geçirilir.

Gerek dikte ve serbest tahrir ile kontrolde bulduğumuz, çocukların her birinin yaptıkları ayrı yanlışları, gerek her çocuğun zor kelimeleri üzerinde çocuklar kendi kendilerine çalışırlar; bu çalışma için onlara şu yol öğretilir: (Kelime defterini açarak kelimeyi doğru söyle, gözlerini kapa ve hece hece kelimeyi gözünün önüne getir, kontrol için defterine bak, üç kez tekrarla, sonra bir kez yaz, defterdeki ile kontrol et doğru ise bir daha, bir daha yaz, kontrol et.)

Çocuğa herhangi bir parçayı okurken rastladığı ve bilmediği, öğrenmesi gerekli olan kelimeleri de bu yolda çalışarak kazanması öğretilmelidir.

Kontrol çalışmaları, genel olarak bu iki yoldan gider. Fakat, yalnız bu kadar bir kontrol çalışma-

Abdal Temsili Dolayısıyla Dostoyevski ve Budala

İnsan bir zindanda bile ucu bucağı olmayan bir hayat kaynağı bulabilir. F. DOSTOYEVSKİ

Yazan :
Ahmet Öner Türk

Evimiz gösterit kolu kış devresi gelişmelerini sapdarken, Abdal temsili ön plana aldı. Röpertüvar içinde bulunan Abdal, seçkin Rus yazmanı Dostoyevski tarafından kaleme alınan Budala romanının yavrusudur.

Gerek Abdal ve gerek Budala sözlük anlamlarında olduğu gibi dejenerie insan tipleri olmayıp, değine zekâlara taş çıkardığından bizde, ondaki his, heyecan, düşünce ve iradî hayatı anlamak için eseri birkaç defa okumak zorunda kaldık; abdalın iç âlemine inip, ondaki buhranları kavramaya çalıştık, bunun için Dostoyevski'yi tanımak lâzım geldi. Lâkin ömrünün sonuna kadar

sını da yeter bulmamalıdır. Diğer bütün derslerde ve her fırsatta kelime klişeleri büyük bir dikkat ile inceleme konusu olmalı ve kontrol edilmelidir.

Örnek:

Dersin planı (1)

Konu: Kontrol (dikte ile)

Kabataslak, plan, andaç gezinti, bahçe, mahal- le, sokak, anıt, yön kelimeleri üzerinde.

1. Dersten önce: Kontrol edilecek kelimeleri içinde bulunduran bir parçanın hazırlanması, (Par- ça eklenmiştir)

2. Derste: Hazırlanan parçanın diktesi,

3. Dersten sonra ödevlerin incelenmesi: a) Ge- nel yanlışların, b) ayrı ayrı yapılan, c) konu dışı yapılan yanlışların saptanması.

(1) Üçüncü sınıfta işlenmiştir.

— 14 —

kaderile pençeleşen hayatın her türlü zevk ve acısını tadan, eserinde Budalayı temsil eden, büyük Rus yazmanını da anlamak çaprasık bir problem oldu.

Bunun içinde, kendisinin daha çok bilinen ve bilinmeyen taraflarını gösteren eserlerine baş vurduk. Bu meyanda türkçeye tercüme edil- miş Öürüm ve Cinayet, Yoksullar, Ölüler evi- nin hatıraları, Karamozof kardeşler, Kumar- baz gibi dünya dillerine çevrilmiş meşhur eser- lerini okuduk. Ondan sonradır ki ancak şim- di Abdal ve Budalayı anlıyor ve onun dü- şüncelerine karışıyor sizlerle onlar hakkın- da konuşa biliyoruz.

Dersin kısa bir tutulması:

Öğretmen derste, dersten önce hazırlanmış ol- duğu parçayı söylilerek yazdırdı, ödevleri topladı dersten sonra ödevleri birer birer inceledi ve şun- ları saptadı:

1 — Kabataslak, gezinti sokak yön kelimeler- ini bütün çocuklar doğru yazmışlardır.

2 — Plan mahalle (ve ayrıca dükkân) kelime- lerini çocukların çoğu yanlış yazmıştır. Bunlar ilerideki ilk imlâ dersinde ele alınarak yeniden işlenmek üzere deftere geçirilmiştir,

3 — Andaç bahçe anıt kelimeleriyle (ayrıca parçada geçen bina çıkıyoruz okul nizamı kelime- lerini) kimi çocuklar yanlış yazmışlardır. Keli- melerin yanlışları üzerine doğrusu yazılmış ve ö- dev kâğıtlarının altına bunlar işaretlenerek temri- ni istenmiştir.

— Devam edecek —

Feodor Mihailoviç D..İ 30/ilk teşrin 1821 de moskavada doğmuştur. Babası Mi- hail andreiyeviç anası Marie Fedorovna'dır. İnsan ve toprakları gibi çeşnili bir ülkenin evlâdı olan D..İ muhayyilelere sığ- mıyan binbir türlü badireleri atlatarak o toprağın öz evlâdı olarak kalmıştır. Kendi yurdunun çeşitli bölgelerini dolaşan D..İ yabancı memleketlere (Polonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İsviçre ve İtalyaya) da gitmiştir.

Her gittiği yerde Rusya diye sayıkla- mış Rusya için çalışmıştır.

D..İ ilk tahsilini ailesinden aldı. 16 ya- şında anasını 18 yaşında da babasını kay- betti. Babasını kaybettiği zaman askeri mü- hendis mektebinde bulunuyordu. Okulda çektiği maddî manevî sıkıntılara ana, baba- sının ölümünde eklenince muvazenesini boza- rak ilk sara nöbetini geçirdi... ve bu, onu bütün bir hayat boyunca takip etti o sıra- larda kardeşine yazdığı bir mektupda diyor ki: (yegâne bir projem var delirmek). Ha- yata zâbit vekili olarak atılan D..İ alışa- madığı bu vazifeyi kısa bir zamanda bira- karak eser vermiye başladı. Fakat orada da dikiş tutturamayıp iki yakası bir rraya ge- lemedi. Avrupaya gitti... parasız ve aç kal- dı, dostlarının delâletile ancak Rusyaya dö- nebildi. Düşünen ve hayatı eserleriyle akset- tiren bir insan için üzücü bir olay olan bu amansız dert parasızlık, sar'a onu bir an bile bırakmadı.

D..İ ilk olarak zavallılar Romanını yaz- dı. Ve ilk romanı ile çok parlak bir yankı uyandırdı.

Napolyonun Avrupadaki harekâtından sonra yer yer yeni fikirler avrupayı yak- mıya başlamıştı ki: D..İ de bu ceryanlardan birine katılarak 30 Eylül 1849 da petroçevs-

ki gurubu ile beraber hususi bir muhake- meye sevk edilerek kurşuna dizilme cezası- na çarıldı.

D..İ bunu budala romanında birisinin ağzından şöyle anlatıyor (askerlerin ve hal- kın kuşattığı sehbadan 20 adım öteye 3 di- rek çakmışlardı, çünkü kurşundan geçecek bir kaç mahkûm varmış. Bunlardan üçünü getirmişler ve direklerle bağlamışlar; üzerle- rinde birer mahûm elbisesi (uzun beyaz bir gömlek) giydirmişler, tüfekleri görmê- meleri içinde gözlerine kadar birer gecelik takkesi geçirmişler sonra her direğin karşı- sına bir manga asker geçmiş. Bana bunu hikâye eden adam listede 8 inci olarak kay- dedildiği için ancak üçüncü postada direğe bağlanacaktı. Bir papas elinde bir incille her mahûmun önünde duruyormuş binaena- leyh onların ancak beş dakikalık ömrü kal- mıştı bu adam bana bu beş dakikanı ona ebediyet kadar uzun ve son derece kıymetli göründüğünü söyledi. Bu beş dakikalık müd- det o kadar çok hayatla dolu imiş ki o der- hal son anı düşünmeyi bile beyhude görmüş ve yaşayacağı anları şöyle taksim etmiş : Arkadaşlarıyla vedalaşma için iki da- kika , diğer iki dakika nefesine kapan - mak için, bir dakika etrafını son bir nazar atfetmeye bu tevziatı hesapl - dığı gibi mevki tatbika koyduğunu hatırlı- yordu. 27 yaşında vücudundan hayat v e kuvvet taşarken ölüyordu. Vedalaşmalar es- nasında arkadaşlarından birine adeta hiç ehemmiyeti olmayan bir snal sorduğunu, al- dığı cevabı büyük bir alâka ile dinledi - ğini hatırlıyordu. Vedalardan sonra sıra iki dakikalık tefekkür devresine gelmişti. Ne düşüneceğini önceden biliyormuş, mütahaza- ların mevzuu şu olmuş: Şimdi varım ve yaşıyorum, fakat üç dakika sonra nerede ve ne olacağım bu kısa müddet zarfında hallet- mek istediği snaller işte bunlarmış. O ci- varda altın kubbesi güneşin altında pırıl-

— 15 —

diyan bir kilise varmış. Gözlerini müthiş bir inanla bu kubbeye aksettirdiği bu ziyalara dikdiğini hatırlıyordu. Gözlerini onlardan ayıramamış, bu ziyaların kendisinin yeni alemi olacağını ve üç dakika sonra onlara karışacağını sanmış..

Ani zühür edecek meghul karşısında ki şüphe ve nefreti son derece korkunçmuş. Fakat daimi surette beyin de çakan ve ona azap veren şu düşünce varmış: (Ölmeyi versem? hayatımı bağışlasalar? öntümde ne uzun bir ebediyet yolu açılacak! hayatın her lahzasını asra tahvil edeceğim her lahzaı yaşanacak bir hale sokacağım hiç birini feftetmiyeceğim ve her birinin ayrı ayrı hesabını tutacağım!) sonunda bu düşünce onu okadar iza'c etmişki biran evvel kurşuna dizilmeyi arzu etmiş..

Kurşuna dizilmeden kurtulan D. İ ölmüyversem sorusunu pozitif bir şekilde gözdü, fakat ebediyet ve sükûn yolunu bulamadı. Dama aç, parasız ve buhranlar içinde kıvrandı kurşuna dizilme emrinin küreğe çevrilişi ona yeni bir çok yamaçlar tırmandırdı ölümler evinde dört sene yaşattı.

Bundan sonra, D. İ (1857) de mari dimitrievna ile evli görüyoruz.

Ceza dolayısıyla ikinci mecburi askerlik.. menfadan kurtuluş.. Petresburk yeni siyasi olaylar ...D. İ nin Avrupaya mecburi gitme duruma.. Avrupada da yine berç.. Kumar.. Sefalet.. Hastalık.. budala romanının ele alınışı.. Bir kız çoğunun oluşu... fakat tanrının bunu da çok görerek D. İ.

dertlere.. salışı D. İ Budalayı, karamozaf kardeşleri yazmış ve tam şöhretini yapmıştır. Bu sırada 1880 çok sevdiği Puşkinin dikilecek anında söylenmek üzere bir nutuk rica edilmiştir. Avrupadan dönüyor ve Türgeniyekten sona istenen nutku ve için de söylüyor çok alkışlanıyor. Etraftan işte büyük dahî dahiden daha fazla Peygamber sedaları yükseliyor bu günden itibaren (rus edebiyatı dostları cemiyetinin) şerefli bir azası oluyor. Tam Rus olan, çok ızdırıp çeken, hayatını kazanmak için gecesini gündüzüne katan, hapis yatarak, aç kalarak şereflerin en üstününe ulaşarak hayatta olgunlaşan Dostoyevskinin gilesi hâlâ dolmamıştır.

Dostlarından bir çokları yine onun aleyhine dönmüştür.

Sefalet, sar'a onu bırakmamıştır. Ve bir gün ailece yemek yerken hemşiresine öfkelenerek sofradan kalkıyor, odasına y a z ı masasına gidiyor bu esnada birden bir elinin üstüne sıcak bir sıvının aktığını hissediyor. Bakıyor kan, avazı çıktığı kadar bağırtıyor hummalar, sayıklamalar arasında ailesine benim ölümüm yaklaşmıştır hatta bu gün öleceğim bir maun yak ve bana incili ver diyor.

Karısı incilden bir kaç parça okuyor ve kimsesiz sessiz odasında birkaç kelime daha söyledikten sonra ebediyen hayata gözlerini kapıyor ve 1881 şubatının soğuk bir gününde 30000 kişinin ihtiram kolları arasında ebedi hayata intikal ediyor.

D. İ en acı an ile en tatlı anı yaşamış ve eserlerinde yaşatmış büyük Rus yazardır. Onsuz Rus edebiyatı yarımır.

-- Devamı Var --

HALKEVLERİ DERGİLERİ

Halkevi	Derginin Adı	Halkevi	Derginin Adı
G. Antep	Başpınar	Zonguldak	Karaelmas
Çorum	Çorumlu	Balıkesir	Kaynak
Kars	Doğuş	Konya	Konya
Kayseri	Erciş	Samsun	19 Mayıs
İzmir	Fikirler	Afyon	Taşpınar
Manisa	Gediz	Antalya	Türk Akdeniz
/dana	Görüşler	Isparta	Ün
Eskişehir	Halkevi	Bursa	Uludağ
Denizli	İnanç	Eminönü	Yeni Türk
Trabzon	İnan	Eminönü	H. B. Haberleri
Diyarbakır	Karacadağ		

Manisa Halkevi Neşriyatı

1 — Güneşi yakanların selâmı	N. İLHAN BERK
2 — Zehirli gaz ve korunma tedbirleri	Dr. ŞEVKET KIRBAŞ
3 — Manisa coğrafyası	CENAP REFİK ORKON
4 — Halk zehirli gazlara karşı kendini ve başkalarını nasıl koruyabilir.	HALİT GİRAY
	NEFİ VURAL
	İBRAHİM GÖKÇEN
5 — Manisa Tarihi	ÇAĞATAY ULUÇAY
6 — Sıruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar	ÇAĞATAY ULUÇAY
7 — Mimar Sinan'ın eserlerinden Muradiye Camii	KÂMİL SU
8 — Manisadaki Sarâğı Âmire ve Şehzadeler Türbesi	ÇAĞATAY ULUÇAY

YILLIĞI (120) KURUŞTUR.

Yazılar Halkevi " GEDİZ " Dergisi yazı işleri Direktörlüğüne gönderilmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmez.

" GEDİZ " in sayfeleri her münevvere açıktır.

9178/13

FIATI (10)
KURUŞ

B a s a n :
GEDİZ Basımevi - Manisa

5032
191

Hedye: Tave ... 24